

НИКОЛИН

ЧИКА ЈОВИН ЛИСТ.

Г. VIII

1887.

МАЈМУН САКИ.

Во вам је мајмун, који се ретко виђа и у најпунијим зверињацима (менажеријама), а отаџбина му је у Јужној Америци у дивљим шумама дуж реке амазонске.

Репати мајмуни, међу које спада и црни или брадати саки, обично су омањи или тек осредње величине; на глави горе имају бујну косу, па изгледа као да носи капу на глави а тако им је и дољња вилица јаком брадом обрасла.

Ти мајмуни не хране се само воћем и другом биљном храном, већ радо једу и скакавце, разне бубе и њи-

хове ларве. Живе их је тешко ухватити, јер кад ловци кога од њих из пушке ране, другови га ни пошто неће рањена оставити, већ и са највећом опасношћу за свој живот одвуку или однесу га дубоко у шуму, где га ловци не могу наћи.

Саки, кад га још за младости ухвате, даје се лепо припитомити, па га воле и људи и деца што је тако чио и окретан, што су му очи тако живахне и поглед му тако бистар, а и лице му је доста налик на човечије

ДОЛОВАЧКО ПАСТИРЧЕ.

Приповеда Коста Николић.

(Наставак.)

То мора бити гвозден лонац, рећиће Ђура. Ево му дршка, а ова мала плоча мора да је заклонац.

— Није него! То мора да је буздован! примети Пера.

— Мора, мора да је буздован! дода и Јоца.

— Па на што онда ова плоча? запита Ђурица.

— Ко зна, како је Марков буздован изгледао, рече Јоца. Ваљда је имао и ову плочу.

— То би било штогод, умешаће се и Младен, да је ово заиста Марков буздован. Можда би се још један такав јунак родио..

И још су тако дуго ћеретали, док на послетку не рече Ђурица:

— Хајд да копамо само даље, па ћемо већ видети, шта је.

И они копаху даље. Што су дуже копали, све су се боље и боље уверавали, да је то заиста лонац. Дошли су већ и до локота тог великог и гвозденог лонца, а око подне ископали су га до полак. Тада се тек сетише својих оваца и гусака.

Свачје овце и гуске беху на броју, само Младену је „фалила“ једна овца. Шта ће сад? Пође да је тражи, али је нигде по долу не нађе. Знао је добро, да једна овца сама никад се не удаљује тако далеко од својих, и баш се за то чудно, како да баш једне овце само нема. Друштво му поможе тражити, ал' залуд. Нема овце, па нема! Он пође јарком, и где у јарку, баш уз сам врт његових родитеља пасе за-

лутала овца. Младену као да је камен пао са срца . . .

После ручка ископаше они лонац са свим и изваде га на поље. Лонац је био доста велики и тако тежак да су га свом муком једва извадили. „Пун је новаца!“ сијну свима мисао кроз главу. Новаца — али каквих? Дали су дукати, можда још Маркови, да ли су сребрни или бакарни новци — тешко је било погодити. Узеше да тресу лонац, да по звечању расуде, какви су новци. Ал' за чудо, новци не доше гласа од себе

— Пун је дупком! рећиће Младен, и у исти мах зграби Ђурицу од радости и тресне га о траву.

Пошто су дали својој радости мало одушке, договоре се млади чувари, да то јаве кнезу. Што наумише, то и учинише. Ђурица, Пера и Јоца одоше по кнеза, а Младен оста с осталом децом, да чува тај скупоцен лонац.

Кнез у први мах не хтеде веровати Ђурици, ал' кад се овај стао клети, види кнез да то није шала, те узме писара и два „боктера“ и пође у долину.

Тамо нису могли доста да се начуде чуду. И сам писар рече, да такав лонац није видео, ал' дода, тај лонац није и не може бити из Марковог доба, него да су га касније затрпали људи, кад су још Турци жарили и палили по овим пределима. Док је писар тако говорио о лонцу и турском добу, већ се леп број људи и деце скупио око погока.

После дугог разговора једва

заповеди кнез „боктерима“, да понесу, лонац да се у сеоској кући отвори.

И боктери подигоше лонац и понеше га. За њима пође писар и кнез, а за овима опет много радо знала света. И Младен се упути са својим друговима у сеоску кућу, пошто се деда-Мирко, оближњи баштован примио, да им чува овце и гуске.

У сеоској се кући тек диго прави жагор. Само се питања разна чула, а нико није знао извесно да одговори. Преко од сеоске куће на рогљу је крчма, па и из ње изиђоше људи . . . За тренут окарашчу се по целом селу, да је нађен један велики гвозден лонац пун новаца.

Лонац тај покушали су испрва поједини људи да отворе, ал' им је покушај узалудан био. Морао је доћи један ковач, да одбије заклопац, јер за локот нигде не нађоше згодна кључа. То је тек пред вече било, када људи долазе из поља са радње, те је око сеоске куће таква гунгула била, каква је у селу само кад се с литијом иде.

Много се што-шта, као обично, говорило међу народом. Неки су чак и то трабуњали, да је устао Краљевић Марко, па се сакрио у деда-Илијиној башти, но да ће на ноћ изићи и доћи у крчму, да се поднапије вина . . . Други опет вељаху, да око потока мора бити више таквих лонаца новчаних, ваљало би само копати. — Но на мах умукнуше сви, кад чуше, да је ковач отворио лонац и нагрнуше сви листом к лонцу . . . И шта су видели? Безброј ситних сребрних новаца, налик на наше шестаке, са турским, већ доста отртим словима.

Одмах други дан однеше новце у Панчево, а отуд буду новци с лонцем заједно послани једном великом музеју. Од тога музеја добише наши пастири по једну форинту, а Младен један дукат, као први који је упозорио пажњу својих другова на лонац. Том дукату младеновом додао је подбележник једну сребрну форинту. Питаћете: Зашто? Зато, што је познавао Младена као доброг и ваљаног дечка, и што се особито сад скоро у сеоској кући, кад се лонац отварао, уверио, како је Младен разборит и паметан. Подбележник је тако заволео Младена, да је задао реч, да ће у свакој прилици Младену бити на руци.

III.

После овога догађаја све се више и више водили разговори о овој долини и причале се разне измишљотине. Име Краљевића Марко никад се није тако често спомињало у Долови, као тада. Залуд се просвећени људи трудили, да обавесте и увере народ, е је то немогуће, да је Марко овде живео и умр'о. Сваки дан тек чујем на „саборима“, особито женским, како је ова и ова видела *виле* на том и том месту, те и те ноћи, како се ухватиле у коло, па играју над потоком.

Нарочито се међу децом водио овакав разговор. Сада им је долина изгледала некако тајанствено. Свако дрво, сваки цбун сматраху као стан вила, али које се само ноћу дају видети . . .

И Младена су обрвале такве мисли. Њега мож'да још више, нег' остале. Јер од оног доба, кад је научио читати, па све до данас, кад год би имао слободна времена,

читао би по коју од старијих народних песама, а најрадије је читао оне, у којима се Марко с вилама разговара. Многе је од отих песама и на памет знао. Колико би пута дошао касно у вече преко баште своје у долину, легао би уз поток, па би по коју тужну песму отсвирао на врули. За тим би ућутао, те би слушао у полусутону шапат лишћа — и тада би се сетио виле Равијојле и њеног белог грла . . .

Тако се Младен и друго вече после оног догађаја спустио у долину. Он је предузео себи, да не спава те ноћи, већ да се склони иза једног цбуна, па да чека на виле . . . Он се *крадом* спустио у долину, јер му његови родитељи не би допустили да лута касно у вече по долу. А то је тако било: на селу се лети у ходнику спава, а кад је лепо време, и на сред дворишта или у врту. То вече је Младен замолио матер, да му у врту намести постељу, јер је небо ведро било, а он тако воли у врту да спава. Мати му учини по вољи, а ми знамо сад шта је даље било.

Младен се у долини као у својем царству осећао, или што но кажу, као риба у води. Прућио се на трави близу једног цбуна и узе свирати — тихо, да не допре глас до његових родитеља. А кад му се досадило свирање, стаде певати. Певати је заиста умео дивно. Глас му је био мекан, као месечина, што се разлеваше по долини. Све песме што је некада учио у школи певаше он тихо, а када је отпевао:

Не миче се цвеће, нити
Дрва шушкају,
Већ дубоко замишљени
Глазбу слушају,

ућута и помисли, како се ове речи

слажу са певањем његовим и са дрвећем у долини, које је заиста тако мирно било, као да је прислушкивало песму његову. — Затим се опет сети вила и он с већом пажњом поче мотрити, из којег ће цбуна која искренути . . .

Дуго је тако ћутећи зверачас у један, час у други цбун, час опет у звездано небо. Али очи му се око поноћи стадоше полагано крпити и настаде борба са сном. Тешка је била та борба и ма да је сан одржао победу, тек се не може рећи, да се Младен није јуначки борио с њим.

Младен је дакле заспао — а виле? Виле му се заиста указале, али у сну.

Чудан је то сан био!

Младен тако леп санак још никада није снιο... Сниваше, како се налази у једној густој шуми, па седи на једном пању поред бистре *водице* и свира у врулу. На један пут зашупти лишће а из густога искрену виле . . . Оне беху махом белим велом обавијене и мицаху се по ваздуху без крила. Беше међ њима мањих и већих, тужних и веселих. Гдекоје су биле лепо зглађене, а гдекојима се опет разбарушена коса расула по плећима и раменима. Све су биле тако дивне, да су далеко надмашавале оне, какве је Младен читајући народне песме себи представљао. Али најдивнија међ њима беше она у среди са звездом на глави . . . И башта се спусти с љупким осмехом к Младену, а за њом слетише и све остале и опколише га.

— Не бој се! Рече она са звездом видевши, да се Младен прену на пању. — Све ми ти добро желимо и ако хоћеш само да будеш наш, ми ћемо увек бити уз тебе.

— Увек? запита Младен зачуђено.

— Увек, поновише све. Или био срећан, настави сад она прва вила. или се давио у сузама, увек, увек ћемо ми бити уз тебе. Ми ћемо с тобом заједно плакати и веселити се. Но хоћеш ли? Хоћеш ли да будеш наш?

— Хоћу, промуца сад Младен. Али ко сте ви?

Ми смо *песма*, одговорише све. Младен се и опет зачуди.

— Песма, а не виле?

— Виле и песма.

— А умирате ли ви?

— Не. Ми смо бесамртне. А волиш ли ти песму?

— Волим, волим као два ока у глави, одговори Младен.

— Ти си *наш*! Рече сад свечано вила са звездом на глави приђе му и загрли га и пољуби посред чела.

Пољубише га и остале виле, а он је седео као прикован на пању и топио се у миљу.

Сад вила са звездом даде знак осталима, које уз вилински пој слетише на храстове и од храстова лишћа оплетоше венац. Венац тај дадоше првој вили, која га натаче Младену на главу. У том зазуји диван пој, ал' тако диван, да е Младен мислио, е је међ анђелима у рају . . .

Дуго су певале виле, а кад престадоше, једна од њих приђе водици, замочи прет и попрска очи Младену. Он се трже и — пробуди.

Дуго је морао да разабјира где је. На небу се навукли црни облаци, а по земљи се простирала још црња помрчина. На целоме своду небесном ама ни једна звезда да се промоли кроз облаке. Свуда у наоколо мрак и глуха тишина.

Кад се Младен мало расанио, устаде пође у врт к својој постели. А зар се није бојао у мраку? питаће ме који од вас. Богме Младен је срчан дечко, он вам и не зна за страх. — Одважно ступи он у врт и поче уносити своју постељу — сламњачу, јастучић и јорган — под шуну, јер се бојао, да ће скоро почети киша да пада. Носи, носи — а по глави му се једнако врзу виле и зуји му у ушима пој њин.

Како је диван, како је сладак био тај сан!

IV.

Овог истога лета на неколико дана пред Преображење, позове доловачки српски учитељ своје некадашње ђаке к себи, да види, е да ли песу заборавили појање. Он је желео, да на Преображење поју оно „велико пјеније“. Ђаци, а међ њима и Младен, с највећом радошћу су похитали свом учитељу, и за два дана већ знали су без погрешке да отпоју целу литурђију. Њих је предводио Младен, дика и радост и десна рука учитељева, који да би се још више подичио са својим ђацима, пожели, да на „кору“ поју. Они су то једва дочекали и са нестрпљењем очекиваху тај празник.

Дође једном и Преображење!

Ђаци се тај дан рано искупили у школи. Сви су били чисто и лепо одевени. Младен је обукао нове хаљине, које му је отац направио за новце, што их је од музеја добио. Младен беше леп и умиљат дечко, и мада је у свачему био први од својих другова, тек се он није никад поносио. Од другова му ретко се који могао потужити, да га је Младен увредио. Па и по друговима његовима можеш га пресудити, какав је: сви су они ако и

не баш тако добри и ваљани као он, ал' оно баш не беху зли и хуљави. Најбољи међ њима беше Ђурица, за то је Младен Ђурицу и најволео. После Ђурице беху му Пера и Јоца најмилији.

Ђурица је био син поштевог и имућног тежака. Он је у школи после Младена највреднији ђак био, и вишега већ пута метао учитељ да „пази“. Беше оштроуман и особито је рачунати волео.

(Свршиће се.)

† ДР. ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ.*)

онет хладна смрт уграби једнога од првака српских. Изненада се пронесе по целој Српству глас, да је 10 Јула напрасно умр'о у Карловцу у Хрватској: др. Ђ. Натошевић. Многа суза, многи уздах пропрати тај глас.

Па ко је био тај Натошевић, за киме жали готово све Српство, које је учило школу.

Слушали сте децо да је Вук Караџић, био отац српске новије књиге — Натошевић је био отац, српске нове школе.

Пре но што је Натошевић почео да ради на уређењу и преиначењу наших школа, биле су оне запуштене. У њима се учило читање помоћу штица на глас; рачуницу је учила цела школа на глас; осим тога мало молитава, појања и писања, — то је било све, што је српска школа дала својим ученицима на пут за живот.

Тек од како Натошевић поче да ради за српску школу, постаде друкче. Срицања и штице нестаде из школа, а на њихово место, уведе се буквар са сликама који је сам Натошевић написао. Тај се буквар још и данас учи.

Осим тога написао је још више књига за школу, као: Читанке за II. III. и IV. разред основних школа, даље за срп. школе у Србији: Буквар и читанку за други разред.

Но Натошевић се није само зато

бринуо, да поправи школу, те написао књиге за школку употребу, но се бринуо да се деца и ван школе, позабаве српском књигом, те написао: „Бисер и драго камење за украшење дечије душе“.

Ценећи његове заслуге, по унапређење српске школе, његову љубав и пожртвовање за српску просвету, то га је српски народ одликовао својим највишим поверењем, предавши му школу на старање, тиме што га изабра за главног школског надзорника.

Пуних 30 год. провео је Натошевић у највишим школским звањима. Радећи неуморно, обилазећи школе, па у томе раду га и сама ненадна смрт задеси. Као што војник, умирући у боју, умире најславнијом смрћу; тако је и Натошевић умр'о часном смрћу, на пољу свога рада своје најмилије цељи у животу — у раду на школи.

Но осим школе, радио је Натошевић и иначе. Као васпитач знао је, да са школом није све свршено, знао је да човек учи док је жив, да и самим одраслим људима треба учитеља и поуке. Знајући то, он је свима силама, свим својим знањем и умењем, гледао да попуни и ту празнину у нашем животу. Нарочито се радо бавио вртарством, о њему писао, и упућивао децу и одрасле, да усађују сваку коштицу, јер ће кад тад донети користи. Осим тога писао је још и о многим другим стварима из привреде.

*) Сliku дра Ђорђа Натошевића донећемо у једном од идућих бројева „Невена“.

Натошевић је био лекар. Као жарки родољуб није могао да пропусти, већ је и као лекар саветовао Србе, и расту-мачио му многе његове заблуде и погрешке, што их чини у погледу на здравље. Тако је написао књигу против пушења: „Дуван е погледом на здравље.“ У тој књизи нарочито указује; како је пушење штетно по децу. Запамтите то децо! Осим тога писао је засебну књижицу: „Хлеб који једемо“ и још многе друге ствари по разним часописима српским.

Његово српско срце, није се задовољило, да само у неким гранама науке поучи свој мили народ, не — где год је што нашао, што би могло користити српском народу, па ма у којој грани науке то било, све је то он пресадио у нашу књигу, пружио народу на поучавање.

У свима својима списима указивао Натошевић на нашу неумереност, неуредност и раскош, и поучавао, како да их се опростимо. Па знајући добро да гола реч без примера не вреди много, то је сам служио примером. У јелу и пићу до крајности умерен, живео је годинама о млеку, хлебу и разном вариву, а појио се само чистом хладном водом. Знајући да само уредност може да учини човека човеком, то је и у томе предњачио примером. Рана зора га је већ затицала на ногама, лети и зими, и цео дан је налазио посла. Спољашњост му је била проста и скромна — без икаква раскоша.

Натошевић се родио у Сланкамену у Срему 25. Маја 1821 год. Основне школе је изучио у Сланкамену, гимназију у Карловцима, Еперјешу и Пешти. Пошто је свршио гимназију оде у Беч и посвети се лекарској науци. Г. 1850

буде проглашен за лекара, и тад се врати у свој народ и настани у Н Саду. Већ после 3 год. 1853 буде изабран за управитеља српске гимназије у Н. Саду, што је био до 1857. Тај положај је био одесудан по целу његову будућност, а и значајан по цео српски народ. У томе положају ода се сасвим васпитној струци, у којој је тако много користио Српству.

1857. год. напусти управитељство, јер постане школски саветник, и прими управу над свима народним српским школама у Војводини.

Год. 1871 изабере га српски народни сабор за главна референта српских народних школа, што је и до смрти своје остао. Год. 1881 изабра га Матица српска, за свога председника.

Као обично сваке године, обилазио је Натошевић и ове године школе, и присуствовао при испитима. Последњих дана свога живота, бавио се у Карловцу и присуствовао на испитима српске учитељске школе. Преко дан још здрав, и ако мало посустао, опрости се у вече од учитеља, замоливши једнога од њих, да се сутра рано са њиме купа. У јутру већ прође 6-ти час, а Натошевића нема. Његова уредност је била тако позната, да је то већ улило страха у познанике, да му се што није десило. Одоше до гостионице и нађоше свога надзорника мртва хладна у постељи. 10 Јула телеграф на све сртане разнесе вест, о великом гибитку српске школе, и који ће дуго још чекати заменика.

Тело покојниково би пренесено у Н. Сад и уз саучешће целог народа, сахрањено би 15. Јула у успенском гробљу.

ХИНЕСКА ПОСЛОВИЦА.

Даће плода њиви твојој
Добри бог озгоре.

— Ал неки би хтели
Да је бог и оре.

Ј.

ЧЕШЉА МАЈКУ

(УЗ СЛИКУ).

ајде, бако, да те чешљам
— Мала Стана моли мајку
Па ћеш за то, као плату
Испричат' ми коју бајку!

— Мани сада, чедо драго,
Видиш да се журим јако;
А кад доспем, ма бадава,
Тек причаћу свакојако.

— Ти и даље шити можеш
Помакни се мало само,
Да ја само на столицу
За леђа ти станем тамо.

И што рече то учини
Иза леђа мајци стала,
Па са чешљем ено гле'те
На пос'о се вредно дала.

Очешљала п'онда сгала.
Па свој пос'о гледа, мери;
Ето и ви погледајте,
Па ко може — нек замери!

— Љ. —

БОЉА МАЧКА НЕГО ПАЈА.

Видиш, Пајо, ти већ имаш
Три године дана,
Па ипак се дереш
Кад те купа мама.

Виш, а мачка има,
Две године дана,
Ал воли чистоту,
Па е' умива сама.

Ф И Л И П В И Ш Њ И Ћ.

гуслар српски.

Дне 15. (27) августа на Вел. Госпојину одржаће се у маленом сеоцету *Грку* (у Срему) народна светковина, на којој ће се *откриши сиоменик неумрлом српском гуслару — Филипу Витњићу*. Поврвеће силан свет, да обиђе гроб тог Тиртеја српског, па можда ће многи и од вас драги читаоци „Невенови“, бити тако сретни, да виде ту народну светковину и гроб Филипов. За то држим да треба и ви да знате ко је био тај Филип Вишњић и рашта се тако слави.

Г. Милићевић у књизи својој „Кнежевина Србија“ вели, да се Филип ро-

дио у селу *Трнави* у зворничкој нахији (у Босни) и то год. 1767. (дакле двадесет година пре Вука Ст. Караџића.) Отац му се звао *Ђорђе*, а мати *Марија*, али је прозову *Вишња*, па се по њој и Филип прозове *Вишњићем*. Даље вели г. Миличевић, да му се мати обудовивши, удала у село *Међаше* (близу *Бељине*), и ту да је Филип првео до осме године. У осмој се години пак разболи од богиња и ослени. У 31-вој години се ожени девојком *Нашом* из села *Мртвице* и шњом изроди шесторо деце, али до године 1817, остадоше му само двоје

Ранко и Милица. Па и Ранко му умре као момак; а кћи Милица се удала у Бачинце (у кућу Радетића), и од ње има и сад потомства.

Новијим истраживањем дознало се, да се Филип није родио у Трнави него у *Велином Селу*. И по том новијем истраживању Филип није осленио у детињству, него као човек, и то после несретног боја по Србе на Равњу. Ту се Филип борио напоредо са „Зеком Буљкбашом“, па пао у турске руке. Зека се цепаницама бранио, и на мукама издахнуо, а Филипа су прво мучили, па му онда — *очи ископали* Хтели су и да га убију, али на предлог једног Турчина баце га у Саву. Но Бог и срећа Филипова не дадоше да се удави, те он покрај свих грдних болова и поред тога што не знађаше пливати, пређе срећно на нашу страну. Ту га извуче неки „фирер“ Жупунски, па га одведе у Мартинце и ту Филип извида ране своје.

Кад се је излечио, онда се ошет врати у Србију, али сад не више да се оружјем бори за слободу Србије, већ *гуслама јаворовим*. . . . Он је и дотле био гуслар на гласу, али од како је осленио, гусле му беху једино занимање.

Вративши се, дакле, у Србију пропутује ју скоро сву. Разбирао се при том за сваку ситницу, за сваки случај, за сваку личност, за свако место, где се што догодило и кад се догодило. Па кад се о свему потанко известио, онда је превукао тананим гудалом преко струна, и прва песма, која му се из уста полила, беше онај дивотан спев „*Почешак буне ирошив дахија*“. А затим су долазиле све лепша за лепшом. За те песме вели М. Ђ. Миличевић „да су накит нашим нар. песмама“ „да су смиље и босиље за гробове палих витезова.“ И збиља су те песме — и ако је он *последњи* гуслар био, који је и сам песме стварао — тако су дивне, да гусле лепших не пратише!

Па је пошао од села до села, од једног табора до другог, па певао Србу о царству Душанову, певао му о кнез-Лазару и несретном Косову, певао, како Србин, на срамоту своју већ преко четир стотине година, трни туђ јарам, позивао на оружје и сладио како је то слатко за слободу мрети, па певао онда о новим јунацима, који се прославише . . .

Песме му беху силне, неодољиве А гусле — чији се звуци туђину не би донали — зазвониле су као звоно, кад је певао о слави српској; а потмуло су зајечале, кад је певао о јадима сиротиње раје

Па зар је онда чудо, што је Филип тако силна уплива на наш народ имао, и што се родољубље у потиштенних Срба тако распалило, да се народ све донде борио, док се није ослободио? Не, није, јер ко је год чуо Филипа, а могао оружје понети, тај би га понео и пошао у свети бој!

А какав је Филип био родољуб и како је умео војску да охрабри, може послужити за доказ и ово што нам г. Милићевић о њему прича:

— „Господару! (рече Филип окренув се војводи поп-Луци Лазаревићу)*) — не старај се како да одбијеш босанске Турке, него дај мени, да скуним стотину слепаца, па нам дај сваком по неука ждрепца, а у руке сабље; и напутите на нас турску војску; ви пак окати хајдете за нама, да видите шта ће од нас бити. Нека од нас буде што Бог да, само да и ми неко јунаштво учинимо, па макар пропали сви до једнога. Доста певамо чудеса и витештва, те дражимо браћу на погибију. Него да докажемо, да је и нама слатко умрети тако славном смрћу.“

Поп-Лука се грохотом насмеја, а војска се охрабри; „Кад слеп ово жели

*) То је било у Бадовинци, за време првог устанка српског. Поп-Лука Лазаревић био је шабачки командант.

и овако говори, шта је остало за нас окате?“ помисли свако.

Тако је Филип живео по логорима Српским све до 1813. год. храбрећи и соколећи српске борце; а кад несретне године 1813. опет Турци завладаше Србијом, он пребегне у Срем и настани се у Грку, где је и умр'о. Година, које је умр'о, не зна се.

Филип Вишњић, дакле, не беше обичан гуслар, каква можемо сваки дан видети, него је он у пуном смислу *Српски гуслар*, будилац српске свести и српског поноса. У једном српском листу је стајало: *„још десет шакових гробова, и Србин ће бити највећи народ.“* И збиља је тако, јер људи као Филип што беху, не рађају се сваки дан — столећа њих рађају!

Вишњић је (са Тешаном Подјуговићем) *обновишел* наше дивне народне појезије и *ионајошличнији* представник читаве четврте епохе народног нам песничтва, у којој се певају догађаји из најновије периоде историје српске, јуначки почетак српског ослобођења. Из

свега излази да је Филип био *један од најбенијалнијих народних песника.*

Само је велика штета, што му не знамо све песме. Зна се само за једнајест његових песама, а по свој прилици да их је још доста, али Филип је био скроман, па се никад није хвалио својим умним производима, већ је свагда говорио да је од других чуо. Он је опевао бој на Мишару (за ову песму држе да је најдивнија), Китогу, Новом Селу, Чокешини, Прњавору, Лозници, Салашу и т. д. и све виђеније војводе из тога доба.

Напоследку још да вам кажем како је изгледао. Веле да је био висока раста, широких преију, и дуге проседе косе и бркова. По некад је имао и тако дугачку браду, да је морао у недра да је склони, да му при гудењу не смета.

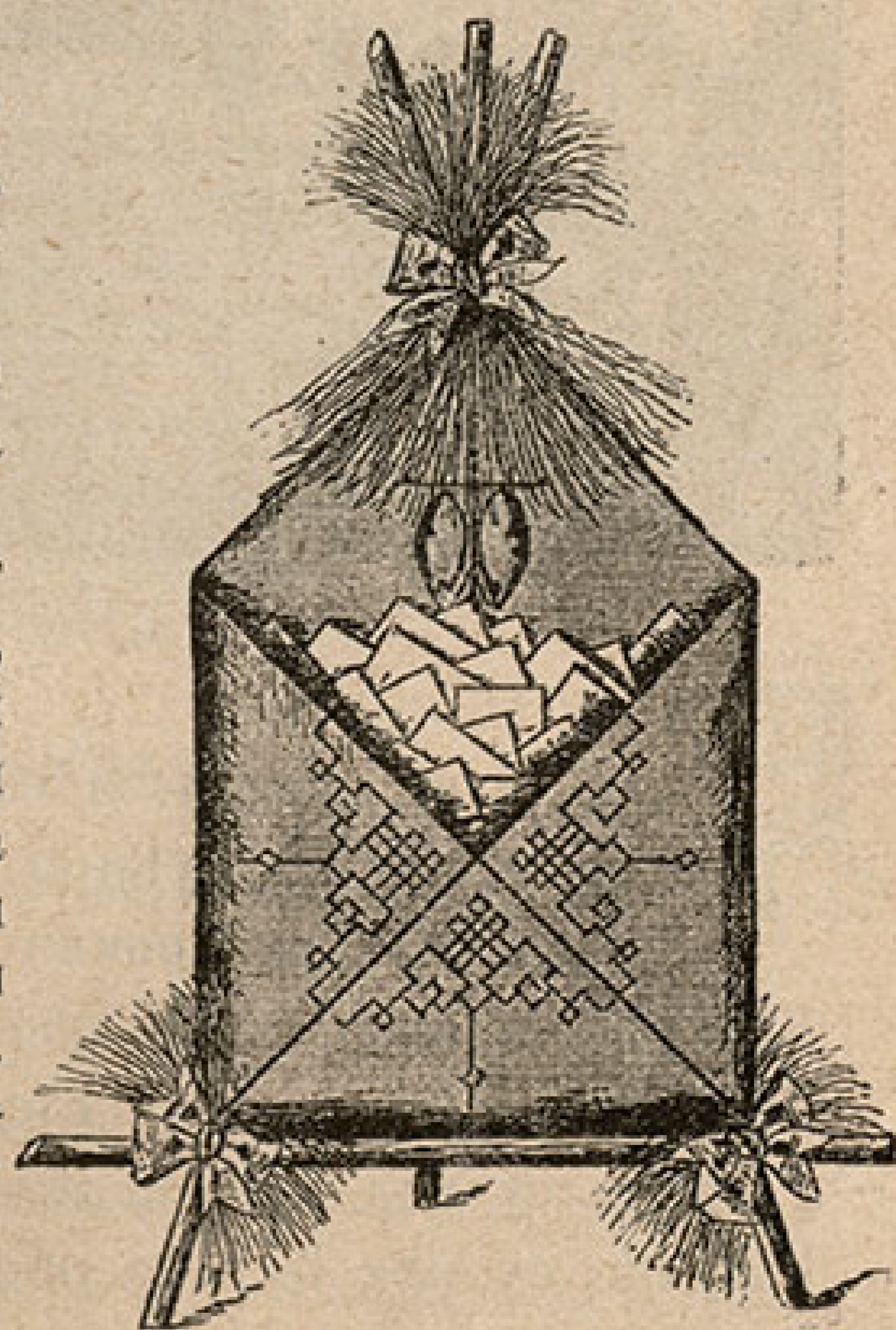
Ето толико о Филипу Вишњићу, о том слепом гуслару, храбриоцу и песнику српском. А сада узвикнимо и ми, — као што ће узвикнути сакупљени народ у Грку, — слава Филипу Вишњићу и вечан му спомен међу нама Србима!

— Љ —.

НЕШТО ЗА ВРЕДНЕ ДЕВОЈЧИЦЕ.

Нешто је видети на столу оваку кесицу у коју се међу посетнице (*Visitkarte*), а није тежак посао направити је. Узми једно парче шпанске трске од прилике две педи дугачко. Расцепи је на четворо и тако ћеш имати четир једнака прутића. Три прутића завежи јаким концем горе близу краја и раскречи их да могу стајати као оно ногари школке табле, а четврти прутић привежи у накрет доле за два предња прутића. Сад узми један комад сурог јаванског канафаса и начини од њега као куверту за писма, онако како на слици видиш. Крајеве опточи мрком свиленом траком и где треба извези шаре загаситим и бришмом и златном жицом. Од истога канафаса рашчијај кончиће и привежи их загаситом свиленом траком у шепут на три места: горе, и доле десно и лево; — а ту се утврде и три краја канафаске кесице.

Ко је бистар не треба му питања описа и упутства, — све се види јасно на слици.

МАЛА БЕРБА.

Водигла се бела лоза винова
 Око једног на кућици прозора,
 Ту се мила хладовина саздала.
 Кроз тај прозор свако југро и вече
 Брат и сеја своју лозу гледају.
 Гледали су кад је лоза пушила,
 Гледали су кад је лоза цветала,
 Гледали су кад је лоза листала.

Видели су кад су цвети опали,
 Видели су кад се грожђе зрнало,
 Гледали су када поче једрити,
 Гледали су кад се поче шарати,
 Пипали га када поче мекшати.
 Братац сеју загрлио, ва вели:
 Скоро, скоро браћемо га весели.

МЕРЦАНИ.

Племенити корал, мерцан, *Corallium rubrum*, живи поглавито у Средоземном Мору, које му је отаџбина исто онако, као бисер-шкољки тронска мора. Он спада у велику класу полипа и све до 1725

без лишћа, али пуно цвећа. Свуд по гранама има тога цвећа и сваки се цвет састоји из осам меснатих белих листића. Ако додирнемо само један од тих листића, одмах се скупи и он и сви остали

Овако се носе у Србији девојке варошанке.

године држано је, да је биљка, јер заиста по своме расту и изгледу личи са свим на какво јако разгранато дрво, коме је стабло заједно са гранама све од камена, покривено, кожастом кором,

на том и на свим другим цветовима. Данас се зна, да су ти тобожни цветови све саме животиње, полипи, а и оне лиске на цветовима то су им оруђа за дохватање и дотуривање хране у уста, око

којих и стоје у круг поређане. Даље се зна да је каменито стабло заједно са гранама заједнички продукт безбројних животињица, које заједнички на њима живе као у колонији, и да цела колонија може бити врло велика а стабло са гранама огромно. То су резултати испитивања француског лекара Andre de Reyssonel; он је 1725 поднео париској академији извешћа о томе. До тог времена није нико ни помињао, да корал може бити животиња и да није биљка, па тако и у академији изгледаше тадашњим члановима њеним са свим невероватно, да Пејсонел има право. Сам славни Реомир, који је читао расправу Пејсонелову, нашао је за добро, да из обзира према имену Пејсонелову и његову научничком гласу не спомене име пицеца. Тек доцније, кад су и други потврдили то исто, избриса се из ботанике корал и записа у зоологију.

Племенити корал, онако црвен као крв и са оним леним белим цветовима, који су од прилике велики у пресеку коли сантиметра, изгледа за чудо дивно. Али све до скоро могли су ту природну лепоту видети само они, који су имали прилике да отиду на Средоземно Море и да тамо походе какав акваријум у Напољу или другој којој вароши. Само кад је Мерџан жив такав је; кад се из воде извади, на скоро нестане све лепоте, јер се сви они цветићи скупе и свену, кад животињице угину. Тек у најновије доба досетио се професор Дорн у Напољу, да их убија са свим брзо, као муња, те тако се цветићи не смежурају, већ остану развијени и могу се тако чувати у шпиритусу као да су живи и у води.

Племенити корал расте поглавито на стеновитим обалама Средоземног и Јадранског Мора. Нарочито га много има на обалама Туниса. И свакад расте у великој дубини, шездесет до 200 метара. Због тога се и не може хватати

гњурачки, као што се бисер-шкољка хвата, јер је на оној дубини притисак тако велики, да просто није могућно човеку ни са свима гњурачким справама, да се креће и да ради на већој дубини од тридесет метара испод воде. За то се мерџан ломи особитом справом, која изгледа као велики крет, и обично је од гвожђа, да би била тежа. На њој има прикочено безброј замака и кеса од мреже, које изломљени мерџан закаче, те се тако после све заједно напоље извуче. То се ради тамо, где се зна или се мисли да има корала. За справу су везана јака ужета, те се тако помоћу њих вуче по дну мора преко стењака, при чему пречаге на крету ломе мерџанска стабла, а замке и мрежине све их одмах похватају, те се после заједно са кретом све напоље извуче.

Но често се и крет и све на њему закачи за стене, и онда треба много и времена и напрезања, док се напоље извади. У опште је лов на корале веома тежак, а нарочито због тога, што се предузима онда, кад је највећа жега у тамошњим крајевима, т. ј. од марта до октобра, а то за то, што тада нема на Средоземном Мору тако много буре као иначе. Али се труд ипак богато исплаћује, те тако непрестано има људи, који с вољом иду на тежки посао. Нарочито у Ливорну и Торедел-Греку цвета трговина с мерџанима, јер сваке године по неколико стотина лађа корала одлази из та два места у свет.

Обично су мерџанова стабла велика стопу и на дну дебела колико палац. Али се налази прастарих стабала много веће дебљине.

Племенити корал је лепе живе црвене боје и у трговини се разликује по томе, да ли му је боја јаснија или тавнија, у три врсте: прва, друга и трећа крв (исто као код дијаманта и бисера прва, друга и трећа водица.) Пређе су најскупље плаћани црвени као крв, а

црвенкасти били су најјевтинији. Сад је са свим обрнуто, и ружичасти (Reau d' ange) су у моди у целој Јевропи, те су за то и најкупиљи.

Кад откинуто коралово стабло оста- не на дну мора покривено дуже вре- мена муљем онда изгуби своју црвену боју и временом поцрни. То је црни мерџан.

За накит се прерађује мерџан по- главито у Марсељу, Ђенови и Ливорну. Но посао је при том доста тежак, ма- кар да је мерџан доста мекан, а то за- то, што је крт и врло се лако троши. Мора бити непрестано влажан, док се реже, да се не би истрошио. А кад се изради, онда се може и врло лепо по- литирати трењем.

У Јевропи се највећма у Русији тражи и цени мерџан као накит. Али на много већој цени него тамо стоји мерџан у Индији, где га стављају на равно са најкупиљим драгим камењем, те се за то тамо највише и извози. Али тамо као и иначе свуда на Истоку, тра- жи се и најбоље се плаћа црвени као крв. Сваки источњак труди се да окити турбан низом корала, или бар да бал- чак на ханџару или јатагану окити њиме.

Индијски брамини и факири носе бројанице од мерџана, те на њима од- бројавају молитве на бденијама. Нема скоро Индијанке, која не би имала бар на једној руци једноструку или дуплу низу корала: обично их имају на обе руке. Богате ките осим тога главу, врат и ноге и то или као нишке и ђердане,

или у виду китица и розета, ошточених златом и сребром. Индијанке се радије ките мерџаном него и најкупиљим ди- јамантима, и мора се признати, да као крв црвени мерџан врло лепо стоји на њиховој зејтињастој или мркој кожи и црној коси.

Осим тога троши се у Индији мно- го корала и због тога, што се тамо ве- рује, да зли духови не могу мртвацу ништа, кад се сарани у навиту од ко- рала. На тај начин велики део корала сваке године оде са света, те га из Је- вропе и због тога извозе више, него што би иначе било.

Колико је код нас мерџан у моди, о томе не треба ни говорити. У Јевро- пи се праве најразличније ситнице за накит од њега: обоци, дугмета, игле, бро- шеви, укоснице, и. т. д. У Италији се пра- ве мале руке са два опружена прста и мали криви рожићи од мерџана, па се то после носи „од урока“ од злих очију по целој земљи.

Лепи мерџани су врло скупи, није чудо дакле што их има много и лажних. Ови се праве од костију, од смесе ги- пса, цинобера и гуме, од јеленског рога, и од козјег рога. Рог се метне у јаку луж те се раствори, па се то после из- меша са цинобером и прахом од креча. Најпосле у последње време почели су да га праве и од целулозе. Али кроз стакло што увеличава може се веома лако познати прави мерџан од лажнога. Прави мерџан има особито фину струк- туру, од које код лажних нема трага.

(„С. Н.“)

Даштања

I. За мању децу.

- 1., Са **Х** нисам врео.
Са **Г** нисам сит.
А са **В** сам мушко име.

Пет. Богдановић.

3., (Ребус.)

на	на	на	на	на	на
на	на	на	на	на	на
на	ЛИ	на	на	на	на
на	на	на	на	на	на
на	на	на	на	ва	на

Пет. Богдановић.

II За одраслије.

3., (Једначица.)

У једна кола са кромширом упрегнут је коњ, у други с воћем упрегнут во; тако дакле коњ ће вући кромшир а — — А.

4., (Једначица.)

Разболео се Давид, те су дозволили видара — — А.

5., (Једначица.)

Писао деда мени и моме брату Илији, да ће нам скоро доћи у госте. Не знаш ко се већма обрадовао — —

Решења и имена оних, који реше и на време уредништву јаве штампаће се у броју 16-ом.

РЕШЕЊА ДАШТАЊА

из броја 12-ог.

1., ЈЕЛЕН. — ЈЕЛЕНА.

2., (Ребус.) ОЛОВО.

3., РУМА. — АМУР.

4., (Једначица.) — — — На село је пала киша, а на град град.

5., (Једначица.) — — — А кад се попео горе виде да је онде још горе.

Петар Богдановић, гимназиста III. р. у Руми, 1. 2.

3. 4. — Софија Милосављевић, ученица 4. разр. у Вршцу, 3. 4. — Стеван и Паја Гавриловић у Д. Ковиљу, 1. 2. 4. — Живан Стојинов, ученик 4. разр. у Долови, 1. 2. 4. — Олгица Пушкар и Ђорђе Вујатовић у Петрињи, 1. 3. 4. — Бланка Павичић, ученица IV. разр.; Мица Павичић; Милица Димитријевић учен. I разр.; Катица Пауновић, ученица I разр.; Емица Јовановић, ученица II. разр.; Станислава Керечки; Вилма Каменар; Олгица Илић, ученица II. разр.; Марија Јовановић, ученица II. разр.; Десанка Николић, ученица I. разр. — сви из Ст. Пазуве, — 1. 3. 4. — Стеван Гламоглија из Вел. Граца, 1. 3. 4. — Јелисавета Барако, ученица срп. више дев. школе у Н. Саду, све. — Бранко Муачевић ученик II. разреда у Осеку, 1. 2. 4. 5. — Милосав Кршипогачић, реалац и Бранислав Кршипогачић, гимназиста у Осеку, 1. 3. 4. — Даринка пл. Бугарин, реалкиња у Петрињи, 1. 2. 3. 4. — Јелисавета, Анђелка и Милева Петровићеве у Загребу, 1. 2. 3. 4. — Милета Ст. Новаковић, ученик 3. разр. осн. школе у Цариграду, 1. 2. — Светозар Томић, 1. 2. 3. 4. — Стеван Георгијевић и Душан Шпирта, гимназисте у Ковиљу, све. — Душан II. Гершић у Сиску, 2. 3. — Марко Анзуловић у Будви, учен. 6. разр. нормалне школе, 1. 3. 4.

НАША ПОШТИЦА.

(35.) „Мисао.“ Покушајте, шат прими који други лист.

(36.) Милутину М. у Даљ. Замоли кога да те поучи како се састављају коњички скокови, јер видим да ти то још не схваташ.

(37.) К. у В. Бојадисана слика не може се пречинити онаким начином, како се обично пречињавају слике за „Невен“.

НОВИЈЕ КЊИГЕ

које ово уредништво добија у замену.

Поука о човечјем телу, животу и здрављу за прву школску и домаћу наставу написао Др. Милан Јовановић Батут. I. Тело споља (са сликама). Цена 15 новч. II. Тело изнутра (са сликама). Цена 25 новч.

Власник и уредник др. Ј. Јовановић. (адреса: Dr. Jov. Jovanović, Wien, Hernalser Gürtelstrasse, Nr. 9.) Издање и штампа А. Пајевића.

САДРЖАЈ: Мајмун Саки, (са сликом.) — Доловачко пастирче. Приповеда Коста Николић. — † Др. Ђорђе Натопшевић. — Хинеска пословица. — Чешља мајку, (са сликом) од —љ—. — Боља мачка него Паја, (са сликом.) — Филип Вишњић, од —љ—. — Нешто за вредне девојчице, (са сликом.) — Мала берба, (са сликом.) — Мерцани. — Како се носе у Србији девојке варошанке. — Даштања. — Решења даштања. — Наша поштица.

Цена је „Невену“ за Аустро-Угарску: на читаву годину 4 фор., на пола године 2 фор. За Србију, Црну Гору и за остале крајеве 10 динара или 5. фор. у банкама на читаву годину, односно 5 динара или 2 фор. 50 новч. на пола године. — Сиромашнијим ђацима и свима учитељима даваћемо „Невен“ за четврт цене јефтине т. ј. за три фор. годишње, 1 ф. 50 новч. на по год — а за 75 новч. на три месеца. У Србији и другим земљама 7 дин. годишње, 3¹/₂ дин. на по год. — а 1 дин. и 75 пара за три месеца.

Штампарница А. Пајевића у Новом Саду.